

A. I 620

5310

5310

◆ VIKERRAR ◆

SP1
7160

Nr 1

R.

E.

Tallinna Eesti Kirjastuse-Ühisuse trükikoda, Pikk tän. 2.

№ 1. Toimetanud M. Nurmik ja A. Oengo-Johanson. 1922.

Vikerkaar! Oled pärit taevaste kõrgeilt võlvidelt — suur särav look üle laia ilma...

Tuli päikesemaalt tuhat heledat valguse kiirt; tantsis õhus miljon allik-selgeid veetilgakesi, sulges valgete kiirte tee ja keris neist siiruveerulisi lõngu, kodus seitset värvi vikerkaare.

Sina ilus särav vikerkaar!

Meie noored südamed kiirgavad valgust ja rõõmu, kui päikesed. Meie noored mõtted on puhtad, kui selgemad kristallid, ja meie noorustaevast ehib suur, rõõmus vikerkaar...

Vikerkaar! Oled pärit kõrgeilt taevavõlvidelt, oled pärit noorus-päevade kristall-selgusest.

HELL SISETUNNE.

Juhani Aho.

Ta oli vaikse olekuga, vanapoolne mees. Ta härmanud juuksed olid kammitud kahele poole siledat, kõrget otsaesist. Silmis oli pehme, vähe unistuslik ilme. Kogu ta olevus oli peaaegu naislik. Ta oli üks neist, kes vähe kõnelevad ja palju mõtlevad. Nad tunnevad võõrastust suure seltskonna vastu, hoiavad oma veended¹ meelsamini² endile ja kardavad

Juhani Aho.
*1861 — †1921.

kõike, mis võiks äratada neis inimeste tähelepanu ja laseks neid muude hulgest välja paista. Seepärast, ehk ta küll oli kuulunud ärkamis-aja tegelaste hulka ja sinna praegugi veel kuulub, ei kannud ta seda riiet, mida nad harilikult tarvitasi. Tal oli vaid jame kalevine pinsak ja must kahe nööbiga vest. Aga näost ja kogu olekust paistis, et ta oli usklik. Siiski ei tunginud ta oma hinge-asjust kõnelema, ja kaua aega kulus, enne kui sain jutu vana ärkamis-aja päale viia.

Enesest ei tahtnud ta kuidagi kuidagi kõnelda, ehk ma küll soovinud teada, mis põhjused olid

välja kutsunud ta elus nii suure muutuse.

„Ega see pöördekoht ise nii tähtis olnudki“, sõnas ta siiski ükskord ja kõneles mulle järgneva väikese pildikese oma elust — „ei suurt ühtigi, ehk küll selle tagajärjed suured olid. Olen kirikuõpetaja poeg, ja mu isa oli siinsamas kihelkonnas kodukirikuõpetajaks, kus praegu olen laste õpetaja. Ka mind pandi kooli ja sääl käisin mitu aastat, kuid pidin õppimise enne lõpetamist pooleli jätma, sest et vilets tervis istumist ei kannatanud.“

1) Tõekspidamised; 2) parema meelega.

„Olin just nelja-, viieteistkümne vahel, kui kord jälle sõideti koju jõuluvahetajale. Olime kõik selle ringkonna poisid ühes koos, ligikaudu kümnekond hobust. Kui kord oli lahti päästus, siis anti loomusele täielik voli. Ei olnud sest veel küllalt, et kihutati suure kära ja hõilamisega majadest mööda ja hüüti vastutulejale pilkesõnu näkku, ööpaigus selle lisaks veel möllati ja joodigi. Vanemad koolivennad olid võtnud reisimooni kaasa ja pakkusid seda meile, nooremailegi, sest neil oli lõbus näha meie purjus olekut ja rumalusi.“

„Olin minagi saanud mõne lonksu, ja paljaks seda siis sel ajal tarvis oli, et meeled segi ajada. Ma ihkusin ja hüppasin öömaja põrandal. Rekke pääsnud, kaapasin malaka, tõusin reekorjule istuma ja keerutasin seda pööraselt ümber, kuna hobune maanteel nelja lõhkus. Seltsilised hüüdsid mulle: „Tore, tore!...“ „Vaata see on õige!...“ „Eks ole kadaka seeski tõrva!“ sest targa päega olin tuntud vaikse ja tagasihoidliku posina.“

Niiviisi ajasime piki maanteed ja säält jääle. Jääl tuli heinamees vastu, ja et pidime tee kõrvale pöörama, siis lõikasin ree pühas seistes ta hobusekondile oma pika piitsaga valusa nihvaka. Mees vandus ja mina vandusin vastu.

„Ent kui, olime sõitnud üle lahe, jõudsime jälle maanteele. Säält oli väike talukene tee ääres ja talu koer tormas suure tuhinaga maanteele möödasõitjaid haukuma. See oli väike villakoera pojukene, kes eelsõitjate narrimisest oli vihastunud ja lumihange otsas ragistas kurgu põhjast haukuda. Teised katsusid teda lüüa, aga ei tabanud. Mul oli piits peidus. Lasin koera üsna ligidale tulla. Ja kui arvasin ulatavat, siis lõin teda tagasikätt kõigest jõust. Hoop läks pihta. Pikk piitsakeel oli keerdunud ümber koera kaela. Ainult ühe korra haledasti niutsatades kukkus ta silmili lumihange ja sinna ta jäi.“

„Kärvas! — hüüdsin ma ja keerutasin võidurõõmul piitsa pää kohal.“

„Kogu jõuluvahetaja kaikus see koerakutsika hale vingatus mu kõrvus. Tahtsin seda enesest ära ajada, ei tei-

nud kuulmagi oma sisemist häält, mis mulle aeg-ajalt seda meele tuletas. Koer! ütlesin siis seepäale.“

„Ent kui pääle pühade palasime³⁾ tagasi kooli, sõitis mu õnnis isa, kes mul küidis oli, sinnasamasse tallu hobust söötma. Peremees istub kambris meiega juttu ajades. Astub siina siis ta väike pojukenegi meile kätt pistma.“

„Noh, mis Heinil viga? küsib minu isa.“

„Ütle, ütle, mis sul viga on, julgustab pereisa.“

„Aga kui poeg midagi ei kõssa, kõneleb isa ta asemel:

„Oh, küllap poisil oleks paljugi rääkida, sest ta on kogu jõulupühad nutnud oma kallima sõbra surma. Sai teine sügisel enesele koerakutsika. ja see sai nüüd jõulunädalal õnnel- tumal kombel otsa.“

„Kuidas ta suri?“

„Möödasõitjad tapsid. Oli läinud maanteele sõitjaid haukuma, kes teab, kes mõrtsukas teda siis oli piitsaga nii löönud, et ta sinna paika lumihange silmili langes, ega väristanud enam karvagi. kui nad teise säält õue kandsid.“

„Kas ta suri,“ küsisin end kogudes.

„Suri... võib olla ehmatusest, võib olla ka löögist... ja sellepärast on meie Heinil nüüd nii kurvad päevad.“

„No, on aga küll lurjuseid ilmas, kes väikest koerakut- sikat lähevad lööma, ütles minu isa.“

„Mu meelest oli, kui oleksin — kuritöö teinud. Ei see olnud midagi suuremat kui koera hing, mille olin hukanud. ent see juhtumus ei annud mulle rahu aasta päevad. Ma ei võinud oma meelest ajada seda piibli lauset, mis ütleb, et selle, mis teete ühele neist vähemaist, selle teete ka minule. ja patt on loodud looma tapmine, kui see niimoodi sünnib.“

„See juhtumus oli, mis mind äratas, sest sellest jäi mu sisetundele⁴⁾ võlg, mis pani mõtlema teistegi raskemate ja suuremate kustutamise pääle.“

³⁾ Tulime (tagasi); ⁴⁾ südametunnistusele.

PRINTS JA KERJUS.

Mark Twain. Inglise keelest H. G. Oras.

I. Printsi ja kerjuse sündimine.

Vanas Londoni linnas sündis kuuteistkümnenda aasta-saja teisel poolel hilisel sügispäeval vaesel Canty nimelisel perekonnal poeg, kelle tulek kellegi meeltnööda ei olnud. Samal päeval sündis ka kõrgel Tudorite perekonnal laps, keda igatsusega oli oodatud. Teda ootas isegi kogu Inglismaa, terve kodumaa vaatas pikisilmi vastu ta tulekule. Nüüd, kui see ootus täide läinud, valdas kulutule kiirusel joovastav rõõm terve rahva meeled. Igalpool algasid pidustused, rikkad ja vaesed, lihtrahvas ja ülemused tantsisid ja lõbutsesid ööd-päevad läbi. Tervel Inglismaal ei räägitud enam kellestki muust, kui äsjasündinud lapsukesest Edvard Tudorist, Valesi printsist. Ta puhkas sammeti ja siidi mähetes ja ei aimanud vähematki ümbritsevast askeldusest, olles süütumas teadmatuses sellest, et uhked lordid ja emandad raugemata hooler ta und valvasid. Teisest lapsukesest Tom Canty'st aga, kes viletsaesse hilpudesse mähitult veel viletsemas sängis magas, ei hinganud keegi sõnakest, väljaarvatud ainult puruvaene perekond, kellele kutsumata tulija oli uueks raskuseks ja ristiks kaela asunud.

II. Tomi lapsepõli.

Kulusid mõned aastat.

London oli viissada aastat vana, ning tolle aja kohta õige suur linn. Elanikke oli tal ligemale sadatuhat hinge, või mõne arvates poole rohkemgi. Tänavad olid kitsad, siiraviiralisid ja porised, iseäranis Londoni silla ümbruses, kus Tom Canty elas. Majad olid puust, pisikeste ahtakeste akendega, mis hingedel lahti käisid nagu ukседki.

Maja, kus Tom Canty isa korteris oli, asus väikesel inetumal Pudding Lane'ist algaval umbtänaval, mis rahvasuus „Prügihoovi“ nime kandis. See oli õige tilluke ehitus, ja ähvardas iga silmapilk kokku langeda, kuid siiski oli ta ülalt alla vaeseid perekondi täis kiilutud. Canty'de elukoht oli kolmandal korral. Neil oli sääal väike tuba, mille ühes otsas isa ja ema tarvis midagi magamis-aseme taolist leidus, kuna Tomil, ta vanaemal ja kahel õel, Betil ja Nanil, voli oli magada, kus aga süda soovis, sest neile oli kambri terve põrand vabaks jäetud. Kuskil vedeles paar voodilina ja mõned sületäied haisvaid, määrдинud õlgi. Need paisati hommikul virna.

kuidas juhtus, ja õhtul, kui uni hakkas pääle tikkuma, otsiti nad uuesti üles.

Kaksikud Bet ja Nan käisid kuuteistkümnendat aastat. Nad olid hääsüdamlised tütarlapsed, kahjuks aga räpased ja kasimata ja vaimliselt täiesti arenemata nagu pimedusega lõõdud. Ema oli samasugune, kuid isa ja vanaema olid püsti kuradid. Ilmast ilma olid nad purjus ja läksid siis isekeskis kaklema, või jälle norisid esimese vastutulijaga riidu. John Canty oli varas, ta ema kerjus ja lapsed kasvatati kerjusteks, kuid vargaid neist ei saanud. Nimelt elas samas majas muude hulgas vana häätahtlik preester, kes kuninga käsul kodu ja kolde juurest minema oli aetud ja ennast nüüd kehvast paiukist pidi elatama. Ta armastas lastega juttu ajada ja õpetas neid salaja õigemaid ja ausamaid elukombeid tundma, kui muidu ümbruses moeks oli. Selle kõrval juhatas ta Tomile ka Ladina keele algmõisted kätte ja selgitas talle lugemise ja kirjutamise kunsti tähtsamad säädused.

Terve Prügihoov oli samasugune vilets urgas kui Canty omade elukortergi. Kuid see ei sünnitanud Tomile põrmugi päävalu. Ta ei aimanudki, kui vaevalist elu ta elas. Ühelgi Prügihoovi poisipõngerjal ei käinud käsi paremini, sellepärast ei kahelnud ka temagi oma saatuse mõnusususe ja meeldivuse juures. Ta pidas seesugust elu igapäidi kõige harilikumaks ja sääduspäralisemaks. Õhtul tühjade kätega koju tulles teadis ta selgesti, et eriti isa käest sõimata ja peksa saab, ja et siis vanaema oma korra talle teise veel valusama nahataie annab. Ka seda teadis ta, et siis näljane ema tingimata süda-ööl ta voodi juure hiilib ja salaja oma viimase leivaraasukese või koorukese ta kätte pistab.

Kuid see ei eksitanud sugugi ta elu lõbusat käiku. Iseäranis meeldis talle suvine aeg. Ta kerjas ainult nii palju, kui tingimata tarvilik, sest tol ajal valitsesid kerjamise kohta õige karmid seadused, ja süüdlased langesid kõige valjema karistuse alla. Seetõttu oli tal alati aega kuulatada isa Andrese imelikke muinasjutte ja lugusid hiiglasist ja haldjaist, päkapikumehist ja nõidadest, uhkeist riigivalitsejaist ja kuningapoegist. Ühtelugu mõlkusid need jutud tal meeles, ja nii mõnelgi ööl unustas ta pehtinud õlgedel pikutades tühja kõhu. Isa antud hoopidest valutavast seljast hoolimata kujutas ta enesele elava mõttelennu võrgutusel ette, kui tore oleks hellitatud printsina uhkes kuninga palees elada, kuhu väsimus ja vaesus enam piinama ei pääse. Varsi hakkas teda nii päeval kui ööl põlev soov piinama, tõesti kord oma silmaga kuningapoega näha saada.

Need unistused avaldasid temasse pika pääle nii suurt mõju, et ta varsti ise, päris ebateadlikult, printsi osa hakkas etendama. Tomi kombed ja kõnelaad muutusid kõige seltsiliste suureks lõbuks ja üllatuseks imeuhketeks ja kentsakateks. Kuid ta mõju sõprade pääle kasvis nüüd päev-päevalt. Kui palju teadmisi tal oli! Kui imelikke asju ta mõistis kõnelda! Kõiki, mis Tom mõtles ja tegi, jutustati laste poolt vanematele edasi, kunni viimaks ka need Tom Canty kohta tähelepanelikuks said ja tema kui haruldaselt andeka, silmapaistva olevuse pääle harjusid vaatama. Täiskasvanud inimesedki käisid talt iseäraliselt keerulistel juhustel nõu küsimas ja panid tihtigi ta mõtete teravust tabavalt imeks. Kõik nägid taš kangelast, ainult ta lähemad omaksed ei mõistnud ta hiilgavat vaimu sugugi hinnata.

Vahepääl aga kasvis igatsus printsi näha saada ikka suuremaks ja suuremaks, kunni see tas viimaks kõik muud soovid ja püüded lämmatas ning ta elu ülemaks ihaks ja paleuseks muutus.

Ühel külmal ja niiskel näärikuu päeval hulkus Tom harilikust tusasemas tujus tasahilju udutava vihma käes Ming Lanc'i ja Little East Cheap'i ümbruses ringi. Öhtul jõudis ta nii ligemärjalt ja roidunult koju, et isegi isa ja vanaema teda nähes ei suutnud kaastundmust talitseda — sellele muidugi isemoodi avaldust leides, sest mõlemad andsid talle hää kõrvakiilu ja käkisid teda silmapilk asemele heita. Tom ei saanud tükil ajal silma kinni, sest toas alganud sõimlemine ja kakelus, samuti tema tühi kõht ja külmast kangenud liikmed ei lasknud poisikest magama jääda. Viimaks kajastusid ta silme ette pildid kaugest, ilusast imemaast, ning ta uinus rahulikult magama kalliskivide ja kullaga ehitud kuningapoeegade seltsis, kes suurtes paleedes elasid ja hulka sõnakuulelikke teenreid käsutasid. Kõige viimaks nägi ta, nagu harilikult, und, et ta ise samasugune kuninga poeg oli.

Öö otsa ilutses ta printslikus hiilguses. Ning hommikul ärgates ja ümbritsevat viletsust nähes täitus ta süda äkki mõruda meelegeite ja ahastusega, ja kuumad valupisarad tungisid ta silmi.

III. Tom saab printsiga kokku.

Tom kobis näljaselt voodist ja hiilis nälja näpistusel minema, ikka veel mõtteid mõlgutada läinud öö viirastusliku hiilguse üle. Ta rändas edasi-tagasi mööda linna, kuhu aga jalad kandsid. Varsti jõudis ta Temple Bari juures kõige kangema kohani, kuhu ta senni saanud. Ta peatas veidi ja mõt-

les järele, jäi aga kohe jälle unistama ja läks edasi, kunni väljaspoole linnamüürisid jõudis.

Charing Village'is puhkas ta väsimust uhke risti all, mille ennemuiste keegi kuningas lasknud püstitada; siis astus ta väikese, ilusa jalgraja kaudu edasi suure kardinaali toredast lossist mööda, sinna, kust paistis veel palju toredam ja suurepärasem loss — Vestminster. Rõõmuüllatusel vaatles ta määratud kivikogu, laialdasi kõrvalehitusi, ähvardavaid torne ja kaitsevalle, päratu suurt kaarväravat graniidist lõukoerte ja kuldse võrega. Kas pidi ta südamesoov siiski täide minema? See oli kahtlemata kuninga palee. Ehk on tal tõesti lootust prints'i silmata — tõelikku, elavat prints'i!

Mõlemil pool kuldvõrega väravat seisid elusate raidkujudena kaks sirget, liikumata asendis sõdurit, pääläest ja latallani läikiva terasriidega kaetud.

Vaene näruselt riides Tom lähenes vahipostidele, põksuv süda täis imelist lootust, kui äkki läbi kullatud trellide nii tore vaadend ta silmi tabas, et ta peaaegu oleks karjatanud. Teisepool väravat seisis nägus poiss, tõmmuks päivitunud ja tugev, nähtavasti alalise vabas õhus viibimise ja kehaharjutuste tagajärjel, kelle kirjust sammetist ja siidist ülikond oli kiirgavaid kalliskive täis külvatud. Oo, see oli kindlasti prints — prints, elus, võltsimata prints, — poisi soov oli täidetud!

Tom lõõtsutas ärevusest silmad täis ääretut imetlust, täis õnne ja hardumust. Kõik unus meelest, pääle soovi prints'i lähedale pääseda, teda silmitseda. Teadmata, mis ta tegi, surus ta näo vastu väravavõret. Kuid teine sõdur tõukas ta toorelt eemale, torisedes:

„Ole ettevaatlikum, sandilontrus!“

Rahvas naeris ja itsitas; kuid noor prints kargas vihast punetaval näol ja välkuval pilgul värava juure ning hüüdis:

„Kuidas sa julged vaese poisiga niimoodi ümber käia? Kuidas julged nii toores olla minu isa viletsamagi alama vastu! Tee värav lahti ja lase ta sisse!“

Oleksite pidanud nägema, kuidas rahval äkki ühel hoo- bil mütsid pääst kadusid. Oleksite pidanud kuulma, kui va- mustatult Valesi prints'i lasti elada!

Sõdurid tõmbasid piigid tervituseks vinna, kui väike kerjus neist mööda ruttas prints'i kätt suruma.

Edvard Tudor ütles:

„Oled nii näljase, väsinud näoga. Vissisti on suga õige hoolimatult talitatud. Tule minuga!“

Edvard viis Tomi imeilusasse ruumi, mida ta oma kabinetiks nimetas. Tä korraldusel kanti ajaviitmata nii rikkalik lõunasöök lauale, et Tom imestusest silmad pärani ajas, sest kunagi enne ei olnud ta niisugust toredust juhtunud nägema. Prints saatis teenrid minema, et külaline seda rahulikumalt võiks lõunat maitsta; ise istus ta poisi kõrvale ja pani talle rea küsimusi ette, kuna Tom sööma asus.

„Mis su nimi on, poiss?“

„Tom Canty, aulik isand.“

„Kentsakas nimi! Kus sa elad?“

„City's, auväärt noorhärä! Prügihoovil, Pudding Laue'i läheduses.“

„Prügihoovil! Kui kentsakas! See nimi on ju veel ime-likum! Kas sul ka vanemaid on?“

„On küll, auline noorhärä. Mul on ka vanaema, kuid patt on küll seda ütelda, aga mina teda armastada ei suuda, kuidas kord ja kohus. Ka on mul veel kaks õde, Bet ja Nan.“

„Siis vanaema sinu vastu vist väga lahke ei ole?“

„Ei minu ega kellegi teise vastu, aulik kõrgus. Tal on õel süda, nii õel, et ta muud ei oskagi teha, kui kurja.“

„Kas ta sinule vahel liiga ei tee?“

„Mõnikord saan ta eest rahu, kui ta just magab või juua täis on, aga kui tal pää jälle selge, teeb ta kohe peksukorra tasa.“

Vihaleek süttis printsi silmis, ta karjatas:

„Peksukorra! — Enne kui öö käes, kolib ta Toveri! Minu isa, kuningas —“

„Aga printslik kõrgus, te ju unustate sootumaks ta madala seisuse. Tover on ainult suurte isandate jaoks.“

„Tõsi küll. Mul ei tulnud seda meele. Mõtlen veel jälle, kuidas teda karistada. Kas isa on häa sinu vastu?“

„Mitte parem kui vanaema.“

„Isad on kõik niisugused. Ega minugi oma just kompvek ole. Tal on raudne rusikas. Ainult mind ta säästab. Kuidas ema su vastu on?“

„Väga häa, armuline härä, parem kui ükski teine. Ta ei tee mulle kunagi kõige vähematki haiget ega halba. Ka Nau ja Bet on samasugused.“

„Kui vanad nad on?“

„Viieteistkümne aastased, kõrgus.“

„Mu õde lady Elisabeth on neljateistkümne aastane, ja mu täditütar lady Jane Grey, kes alati nii lahke ja armas oskab olla, on sama vana kui mina. Kuid minu teine õde, lady Mary, on hoopis ise tõugu; ta on ikka nukker ja tusane,

ega luba oma teenijaid naeratadagi. sest muidu ei pääseda nad taevariiki. Aga jutusta mulle Prügihoovist! Kas sa sääl lõbusasti elad!“

„Jah, seda küll, aulik härra, väljaarvatud kui kõht tühi. Meie Prügihoovi poisid lööme tihti lahinguid ja vuhveldame üksteist läbi nagu kõrvalt poesellidki.“

Printsi silmad lõid kiirgama.

„Tuline tuhat! Sellest peaksin osa võtma. Pajata edasi.“

„Vahel paneme võidujooksu toime, et näha, kel väledamad jalad.“

„See hakkab meeldima. Räägi edasi.“

„Suvel käime kraavides ja jões suplemas ja solistamas, pritsime üksteisel silmad vett täis, kisendame, kargame, hõiskame —“

„Annaksin oma isa kuningriigi, et seda lõbu ka maitsta saada! Ole hää, jutusta edasi.“

„Me laulame ja tantsime ümber Cheapside'i meilupuu, hullame liivikutel, matame üksteist liiva sisse, teeme mudakooke —“

„Aitab, aitab, ära enam räägi. See on liig tore! Oh kui kordki saaksin niisuguseid riideid kanda, kui sina, kordki paljajalu poris paterdada, ilma et mind keeldaks, ilma et muga tapeldaks, tõesti, ma usun, ma annaksin oma kroonigi ära.“

„Ja kui mul kordki niisugused riided seljas oleksid kui sinul, aulik noorhärra üksainus kord — —“

„Tohoo, sa siis tahaksid tõesti? Olgu pääle. Poeta oma kaltsud maha ja pane minu säravad riided selga, poiss! Üürike, kuid joovastav õnn! Maitskem seda nii kaua kui võimalik; pärast võime jälle riided vabetada, enne kui keegi seda näeb.“

Mõne minuti pärast olid väikesel Valesi printsil Tomi lipendavad hilbud ja nartsud seljas, ja väike vaesuse vürst säras printsliku ülikonna toredas hiilguses. Mõlemad säadsid endid kõrvustikku peegli ette ja ennäe imet! — riiete vahetust nagu poleks olnudki. Poisid vahtisid üksteise otsa, peeglisse, siis uuesti üksteise otsa, kunni prints viimaks üllatusega lausus:

„Mis sina selle kohta arvad?“

„Ah, kallid isand, ärge minult vastust nõudke. Niisugust asja ei kõlba minul avaldada.“

„Siis avaldan ta ise. Sul on samad juuksed, sama hääl, sama välimus, sama kehaehitus ja nägu, kui minulgi. Nüüd, kus mul sinu riided seljas, mõistan paremini neid tundmusi,

mida sõduri toorus sinus pidi äratama. — Aga näita ometi, mis verine koht su käel on?“

„Oh, ei midagi, kõrgus saavad aru, et odamees —“

„Vait! Missugune häbematus. õel tegu!“ hüüatas väike prints ja põrutas palja jalaga vastu põrandat. „Kui kuningas. — Aga ära siit liigu, enne kui tagasi tulen! Pea meeles, see on minu käsk!“

Ruttu kahmas ta üleriiklise tähtsusega asja, mis lauale oli jäänud, pani selle ära ja pistis läbi lahtise ukse jooksu, otse õuevärava poole. Sääl haaras ta trellidest kinni ja raputas neid kõigest jõust, hüüdes:

„Kuulge! Avage värav!“

Sõdur, kes Tomi vastu nii hoolimata olnud, täitis täpi-päält printsi käsku; kuid just kui viimane välja tormata kat-sus, andis sõdur talle kõrvakiilu, nii et laksus, ja ütles:

„Säh sulle, sandilurjus, selle pääpesu eest, mis sinu pä-rast tema kõrguselt sain.“

Rahvas pani laginal naerma. Prints vahtis vihast õhe-taval palgel vahiposti otsa ja hüüdis ägedalt:

„Olen Valesi prints, minu isik on püha; lasen su üles puua selle häbematususe eest.“

Sõdur kallutas tehtud aupaklikkusel piiki ja ütles pil-kavalt:

„Tervitan teid, kuninglik kõrgus!“

Ning lisas kohe ähvardaval toonil juure:

„Katsu, et minema saad, vilets kaabakas!“

Selle nalja järele sööstis rahvas irvitades väikese print-si ümber, talle tagades ohtrasti müksusid ja tassis ta edasi, kisendades ja hõisates:

„Teed kuninglikule kõrgusele! Teed Valesi printsile!“

IV. Printsi vaevapõli algab.

Päale mitmetumnilise tagakiusamise jättis rahvahulk printsi viimaks saatuse hoole ja läks laiali. Prints vaatas ringi, kuid ei tunnud ümbrust. Kõik, mis ta teadis, oli see, et ta Süda-Londonis oli. Eesmärgita edasi liikudes sattus ta viimaks kohta, kus majade hulk õrenes ja ikka vähem ja vä-hem teekäijaid vastu tuli. Ojas, mis tol ajal umbes praeguse Farringdoni tänava ümbruses voolas, pesi ta omad jalad ve-rest ja tolmust puhtaks, hingeldas natuke aega ja läks edasi; varsti jõudis ta suurele lagedale platsile, kust vaid paar-kolm eluhoonet ja suur imetore kirik paistsid. „See on vanaaegne flallide Vendade katedraal,“ ütles ta endamisi, „mille mu kuninglik isa munkadeit ära võttis ja Kristuse kiriku nime

all vaeste mahajäetud laste varjupaigaks määras. Kindlasti leiab selle mehe poeg, kes nii palju suuremeelsust üles näidanud, nende laste poolt lahke vastuvõtu — iseäranis nüüd, kus ta sama vaene ja mahajäetud on, kui kõige viletsam neistsinatsist, kellele siin ulualust ja hoolitsemist pakutakse.“

Varsti jõudis ta poistesalga juure, kes lärmates, hüpetes, võidu joostes ja igasugu mängude aega viitsid. Kõik kandsid ühesuguseid riideid, sarnaseid, nagu tol ajajärgul käsitöölistel ja teenijatel olid — s. o. igahel oli väike must potitaoline müts pääs, vaimuliku lint kaelas, seljas pikk sinine põlvini või veel rohkem allapoole küünis laiakäiseline kuub, lai punane vöö vööl ja põlvede kohal allakääritud erekollased sukad ning suurte metallpannaldega kingad jalas.

Poisid jätsid mängu katki ja jooksid printsi ümber salka, kuna viimane sissesündinud iseteadvusel lausus:

„Kulla poisid, teatage endi peremehele, et Valesi prints Edvard soovib temaga rääkida.“

Läks suur kisa lahti, ja üks iseäranis toore loomuga poiss ütles:

„Oh sina heldene aeg, või sina santlaager oled siis tema kuningliku kõrguse käskjalg?“

Printsi nägu lõi vihast tulipunaseks, käsi nagu kavatses mõõka kahmata, ei tabanud aga midagi. Puhkes lagisev naeruhog, ja üks poistest ütles:

„Kas panite tähele? Ta kujutleb omal mõõga olevat — justkui olekski ta prints.“

See tähendus äritas poisikesi veel rohkem naerule. Vaene Edvard ajas enese uhkelt sirgu ja lausus:

„Mina olen prints. Teil peaks häbi olema nii minuga talitada. Kas teil ei ole meeles, et minu kuningliku isa heldusest elategi?“

Naerutuju tõusis veelgi. Poiss, kes esmalt oli kõnele- nud, hõiskas kaaslasi:

„Häbi, viletsad, kas see on teie tänumeel tema printsi-liku kõrguse isa lahkuse puhul? Silmapilk heitke põlvili ja avaldage au ja hardust tema kuninglikule eale ja kunglikele kaltsudele!“

Käratseval pilkamise lõbususel langesid kõik kui üks mees põlvili ja avaldasid endi ohvrile silmakirjalist austust. Prints tõukas kõige lähemal seisjat jalaga ja käratas:

„Säh sulle ja pea meeles, et enne hommikut on sinu jaoks võllas valmis.“

Kuid seda ei loetud enam naljaks, — see rikkus poiste lõbusa tuju. Naer vaikis, asemele asus vaikus. Kümnekond poissi hüüdsid kui ühest suust:

„Sikutage ta siia! Tiiki, kastke ta tiiki! Kus koerad jäid? Võta, Eku! Võta, Sami!“

Ja nüüd järgnes Inglise pinnal senni veel nägemata vaadend — aujärjepärija püha isik ulakate peksta ja koerte purra.

Päev läks õhtule, kui prints enese kaugel südalinnast leidis olevat. Ta ihu oli ära kriimustatud, käed verised, riided üleni poriga kaetud. Ta rändas edasi ilma peatamata, hirm ja meelesegadus kasvasid iga minutiga. Vahel, kui talle Kristuse varjupaiga kasvandikkude toores ümberkäimisviis meele tuli, ütles ta endamisi: „Kui kuningaks saan, lasen neile pääle leiva ja ulualuse ka vaimlist õpetust jagada, sest kui vaim ja süda nälgivad, ei ole täiest kõhust midagi tulu. Püüan seda meeles pidada, et selle päeva juhtumised mitte kasuta ei unune ega mu rahvas selle all ei kannataks, sest haridus pehmendab kombeid ja tekitab lahkust ja heldust.“

Siit-säält vilkusid tuled, hakkasid piisad langema, tuul tõusis, algas külm ja kõle öö. Koduta prints, Inglise päävarjuta aujärjepärija, liikus aga vahetpidamata edasi, sattudes ikka kaugemale sopaste tänavate rägastikku, kus määratute tarudena olid kuhjunud vaesuse ja viletsuse inetumad pesapaigad.

Korraga tõmbas printsi keegi purjus kaabakas kraetpidi kinni ja hüüdis:

„Jälle kolad hilja ööni väljas! Ega sa vist muidugi krossigi koju too. Kui ma nüüd su viletsad luud-kondid lödiks ei peksta, ärgu olgu ma enam John Canty.“

Prints püüdis ennast lahti kiskuda ja ütles paluvalt:

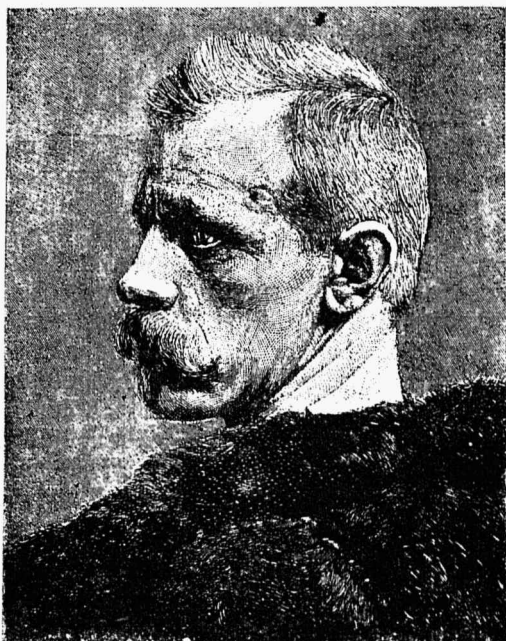
„Kas oled siis tõesti ta isa? Heldene taevas — siis lähed, tood ta muidugi ära ja viid minu tagasi.“

„Tema isa? Ei saa aru. Tean ainult, et sinu isa olen, mida varsti isegi — —“

„Oh ära pilka, ära viivita! Ma olen roidunud ja haige, ma ei kannata seda enam. Vii mind tagasi minu isa, Inglise kuninga juure, küll ta teeb su rikkamaks kui uneski oskad kujutella. Oh usu mind ometi! — Ma ei valeta, ma kõnelen selget tõtt! — Lase mind lahti, päästa mind! Ma olen ju tõesti Valesi prints.“

Mees vaatas kohmetumalt poisi otsa, raputas pääd ja pomises:

(Järgneb).

FRIDTJOF NANSEN.

H. Valma.

Fridtjof Nansen sündis 10. okt. 1861. Norras Kristiaania linna lähedal. Juba 12-aastaselt oli tal juhus kaasa teha neljakuine reis Põhja-Jäämerele. 19-aastasena astus ta ülikooli ja 21-aastasena leiame ta juba jälle pikemalt hülgeküttidega põhjameredel ringi sõitvat. Need mõlemad reisirid äratasid tas püsiva armastuse põhja looduse vastu ja vaibumata soovi end esimesel võimalusel pühendada põhjamaade ja -merede uurimisele. Siiski andus ta teisest reisirist tagasitulekul agarale teaduslikule tööle: töötas Bergeni loodusteadusliku muuseumi juures, tegi laiaulatuslikke teaduslikke õppereise ja lõpetas oma loodusteadusliku hariduse töödega Neapeli zooloogia jaamas. Selle aja kestel kirjutas ta ühes teiste tähtsate teadlastega ja ka iseseisvalt hulga õige silmapaistvaid teaduslikke töid, osa neist Inglis keeles. Ühe niisuguse suu-

rema töö eest sai ta 24-aastasena kõrgema teadusliku auhinna — kuld medali, ja 26 aastasena oli ta juba zoologia doktor. Dr. Nanseni tööde ja uurimuste eriala oli pääasjalikult madalal arenemis-astmel seisvate elavolevuste ja loomade närvikava. Sel alal on ta teinud palju tähtsaid leidusi, mis tema nime teadusmeeste seas tegi ilmakeulnaks. Kuid sellega ei rahuldunud Nansen. Teda meelitasid ja kutsusid ta esimesed noorussõbrad — jäised põhjamaad ja -mered! Sinna tahtis ta minna; määratumate lume- ja jääväljade uurimisele tahtis ta pühendada oma suured teadmised ja tööjõu; senni inimkonnale lukus palaarmaad ja iga üht karmilt tagasitõrjuva põhja looduse tahtis ta kultuurile võita!

Tema suur tahtejõud ei kannatanud väikseid, kergelt läbiviidavaid ülesandeid, seepärast kavatses ta oma polaarõidud suurejooneliselt ja valmistus neile ennenägematu hoolega. Viimasest asjaolust oleneb ka kõigi ta ettevõtete hää kordaminek. Kõige päält kavatses ta suuskadel põiki üle Gröönimaa rännata. 1888. aasta suvel asus ta — ise alles 26 aastane — oma väikese reisiseltskonna eesotsas, mille ta pooleldi omal kulul varustanud ja mille koosseisu kulusid kolm norralast, nende seas ka kapten Sverdrup, kellega hiljem tutvume, ja kaks laplast, Gröönimaa idarannal maabumiseks paatidesse. Kuid maalepääs polnud liikuva jää vahel sugugi kerge. Paadid suruti sihtkohast umbes 400 kilomeetrit eemale ja jõudsid sinna suure vaevaga tagasi alles kuu aja pärast. 18. augustil algas siis natuke lõuna pool põhja sabajoont, Umiviikfjordist algupärane retk¹⁾ lääne suunas²⁾ üle Gröönimaa igavese jää ja lume. Keegi polnud seda teed enne käinud, üliinimlikud raskused tulid võita, kuid julgeid reisimehi ei kohutanud mingi asi; vahvasti vedasid nad oma viit varustuskraamiga ja teaduslike aparatuuridega raskesti koormatud kelku. Raske oli nendega tõus idarannalt Gröönimaa 3000 meetrit kõrgeile mägedele; alatiseks piinaks oli järjest vältav käre külm, mis tihti kunni — 45° C. tõusis. Tuli leppida ainult külma toiduga ja tihti janu kannata-

1) Teekond; 2) liikumissiht.

tada. Näit. hankisid ³⁾ nad terve kuu jooksul omale joogivett ainult nii, et lund pudelites oma enese kehasoojusega sulatasid! Kuid kõigist raskustest saadi jagu ja tehti tervel 560 kilomeetri pikkusel teel iga päev veel rohkesti teaduslikku tööd ning jõuti viimaks 12. oktoobril samal aastal õnnelikult Gröönimaa läänekaldale, Ameraliku-Fjördile. Sää!, Godthaabis, tuli talvida. Selle aja kasutas Nansen reisil korjatud rikkaliku teadusliku materjaali esialgseks korraldamiseks ja maa pärisrahva, eskimode, elu tundmaõppimiseks. Alles teisel aastal — 1889. a. juunikuus — jõudis reisiseltskond Euroopasse tagasi.

Kodumaal võeti Nansen suurte austustega vastu, valiti paljude teaduslike seltside auliikmeks ja annetati talle mitu audiploomi ning kõrgemat aumärki. Kuid Dr. Nansen ei lasknud end neist auavaldusist pikemalt segada, vaid asus kohe kaasatoodud teadusliku materjaali põhjalikule läbitöötusele ja kirjutas oma reisist mitu paksu raamatut. Selle tööga valmis olles hakkas ta varsi uut suuremat polaarsõitu kavatsema. Seekord oli sihiks otse põhjanaba ja selle lähem ümbruskond. Selleks tuli korraldada juba suurem reisiseltskond. Nansen võttis kõik ettevalmistused oma pääle ja tegi seda äärmiselt põhjalikult ja hästi. Ettevõtte kulud — umbes pool miljoni krooni — kandsid suurelt osalt Nansenist valmistatud Norra kodanikud. Selleks reisiks ehitati Nanseni enese valmistatud hoopis algupärase plaani järele päris uus laev „Fram“ (Edasi), ja asjatundjate tõenduse järele pole nähtud varemalt nii tublit laeva nii hää varustusega polaarmeredele sõitvat, kui Nanseni „Fram“.

„Frami“ reisi toome järgnevas numbris, nagu seda lühidalt jutustanud Rootsi reisija ja kirjanik Sven Hedin oma raamatus „Poolusest pooluseni“.

Selle ekspeditsiooni õnnelikul tagasitulekul 1896. aasta augustikuus sai Nansenile osaks otse ennenägematu auavaldus, millest osa võttis terve Norramaa ja rahvas kuningaga eesotsas ja asjast huvitatud seltskond terves ilmas.

³⁾ Muretseid, kogusid; ⁴⁾ retki, teekond.

Selle reisiga oli Nansen tunginud kõige kaugemale põhja, ja alles 1900. aastal läks kapten Cagnil korda veidi kaugemale edasi tungida.

Veel enam kui Gröönimaalt tõi Nansen nabaümbrusest kaasa igasugu teaduslikku materjaali, mille läbitöötamine talle enesele ja teistele teadusmeestele hulgaks ajaks tööd andis. Oma reisi kirjeldab ta muu seas suures kaheköitelises teoses „Jääs ja öös“, mis ilmus korruga üheksas keeles. Pääle selle on seda reisi veel kirjeldanud „Frami“ kapten Sverdrup ja mõned teised.

„Frami“ reisiga rajas Dr. Nansen polaaruurimuse hoopis uuele alusele. Kõik hilisemad kordaminekud sel alal on kõige päält Nansenile tänu võlgu.

1879. aastal — 36 aastasel — nimetati Dr. Nansen Kristiaania ülikooli erakorraliseks zooloogia professoriks. — Kapten Sverdrup sõitis varsi „Framiga“ uuele pikemale põhjareisile.

Ka hiljem on Nansen palju reisinud ja oma reisidest ning uurimistest palju kirjutanud ja ka temast on palju kirjutatud.

Praegu on professor Dr. Friedtjof Nansen Rahvasteliidu liige (Norra esitaja) ja sellena suur rahvaste rahu ja sõpruse aate eest võitleja. Viimasel ajal juhatab ta Euroopa abiandmist Vene näljahädalistele Volgamaal. Oma suure tahtega tööjõu ja hää tervise on ta tänini alal hoidnud, üle 60-aastase ea pääle vaatamata. — Norralased on uhked oma suurest (ka kasvult väga suurest) Dr. Friedtjof Nansenist.

VÄIKE KULLAKE.

Soome muinasjutt.

Oli poiss ja poisil väike kullake, siis ütles see väike kullake poisile:

„Ehita meile väike maja, et pääseksime ühes majja asuma.“

Aga poiss vastas:

„Millega mina selle ehitan, kui õnn pole mulle raha annud?“

Siis tüdruk sõnas:

„Ent mina pole sulle väike kullake, kui meile maja ei ehita.“

Sellest poiss sai pahaseks. Õhtul magama uinudes kuulis ta unes kellegi ütlevat:

„Võta nüüd, poiss, ja mine kõrbe,*) kunni väike maja vastu tuleb. Ses majas magab õnn rohelise kaleviteki all.

*) Kõrb, kõrvelaas, paks põline mets.

Ärata õnn ja palu talt raha, et võiksid maja ehitada ja asuda säääl oma kullakesega.“

Teisel hommikul poiss läks kõrbe, kunni väikese maja juure jõudis, ja säääl magas õnn sängis rohelise kaleviteki all. Poiss äratas õnne ja palus talt raha.

„Kuule!“ sõnas õnn. „Mine siit veel edasi, kunni sügav tiik tuleb. Tiigis ujuvad vask-, hõbe- ja kuldkalad sügaval vee all. Öngitse sääält kalu, müü ära ja ehita väike maja.“

Poiss läks kunni sügav tiik tuli. Tiigi kaldad olid kole-daist kivilõhkudest, ja vesi nende keskel oli otsegu kaev ja must nagu pigi, kuid siin-säääl puljatas *) kala veepinnal, särav nagu vaskraha.

Poiss istus suurele kivilõhule ja hakkas öngitsema. Parajasti oli öngenina vette puutunud, kui vaskne kiisk önge hakkas. Poiss tõmbas kiisa kaldale ja katsus kohe küüntega järele, kas kiisk oli liha või öige kallis kiisk. Oligi öige kallis kiisk, oli selge puhas vask. Sellest poiss sai rõõmsaks, peitis kähku kiisa tasku ja heitis önge uuesti vette.

Siis kõmas veest kummaline hääl ja sõnas:

„Kas veel rohkem sääraseid?“

Kohkus poiss kangesti, vaatas ringi ja arvas kellegi inimese tulnud siia kõnelema. Kui kedagi polnud näha, siis naeratas oma ehmatus üle ja mõtles:

„Mis ma sest nii kuulen! Mõni asi! Ega ühe kiisaga ikka maja valmis saa!“

„Ikka ma rohkem tahan sääraseid!“ ütles poiss mõne korra iseeneses. Viimaks hüüdis ta rõõmsasti:

„Ikka rohkem!“

Veel rohkem sai poiss vask-kiisku ja lõppeks tuli önge hõbedane särg.

Sellest poiss ihastus.

„Vaat' see on juba midagi!“ mõtles ta. „Hakkab see vesi sääraseidki andma. See on juba midagi! Heidan önge uuesti vette.“

*) Korra järku pulistama.

Heitis poiss õnge uuesti vette, ja taas tuli hõbedane särg, särav kui väitse tera. Ihastus poiss nii, et õngitsedes otse hüpatas. Heitis poiss kiisad kõrvale ja täitis taskud hõbedaste särgedega.

„Kas veel rohkem sääraseid?“ kõmas veest kohutav hää, nii et poiss ehmatusest püsti kargas.

„Mis ime-hää! see on ometi?“ mõtles poiss endamisi. „Ei tea, kas peab juba kartma hakkama?“

Ta olekski juba hakanud kartma, kuid äkki hakkas õnge kuldne ahven.

Siis mattis rõõm poisi hääle, nii et ei saanud hüüdagi. Ta lõi küüned ahvenasse ja näris ahvenat turjast, katsus kas oli ikka õige kuld.

Hambad kargasid tagasi, kuld see oli, õige puhas punakollane kuld.

Poiss valgenes ihastusest ja vabises. Ta viskas särjed ära, rõhus ahvena kahe suure kivi vahele, pani kolmanda kivi veel pääle ja istus ise otsa.

„Ei sa siit nüüd karga!“ mõtles poiss. „Tolle ahvena eest saan raha kümme korda rohkem kui kõigist kiiskadest ja särgedest kokku!“

Sääl müratas veest hää, nii et lained kaljule kargasid ja väikesed kivid kaldaveerelt alla varisesid:

„Kas veel rohkem sääraseid?“

Vabises poisi süda ehmatusest, nagu nuiaga oleks peksnud ja õngevibu kukkus käest tiiki. Mõtles poiss põgeneda ja kalad ära visata, kuid samas välgatas ta pääs mõte:

„Mul on väike kullake. Kui ma kiisku kaasa ei võta, siis ma ei või väikest maja ehitada.“

Ta mõtles kiisad kaasa võtta, kuid sääl välgatas mõte:

„Miks ma ei võtaks ennem särgi, nendega võin terve talu ehitada.“

Poiss jättis kiisad ja tahtis särjed võtta, kuid pääs välgatas mõte:

„Võtan siis parem juba selle ahvena. Sellega võin kas terve mõisa ehitada!“

Jättis särjed ja tahtis ahvena võtta, kuid säääl välgatas mõte:

„Kas ma ei võiks ehitada siis parem kuldist lossi? Ega ma ometi karda, heidan õnge veel korra vette.“

Heitis poiss õnge vette. Päike paistis, vesi oli vaikne, ja kiilide tiivad kiiskasid ja helisesid kui vask.

Palju, palju kulda õngitses poiss. Viskas vased ja hõbedad tagasi vette ja istus juba suure kuld-ahvenate lasu otsas.

Siis romahtas jälle kohutav hääl kui kõue mürin, nii et vesi lõi sambana üles ja langesid pedakad kalda veerelt alla ja mets hakkas poisi silmis virama. Hääl müristas:

„Kas veel rohkem sääraseid?“

Juhtus siis poiss tiiki vaatama ja tahtis näha, kes säääl niiviisi hüüab. Vaatas ja nägi vesipeeglis kohutava kuju. Sel olid õõnsad silmad ja valge juuks ja pääluu oli kalju ja hambad lagunud.

„Hüi, kui inetu sa oled, vesihaldjas, nüüd lähen pakku!“ sõnas õngitseja, täitis koti, taskud, põue ja kamalud kuld-ahvenatega ja jooksis kodupoole.

Säääl ta otsis igast paigast oma väikest kullakest, aga ei leidnud kustki.

Teel tuli talle mees vastu ja õngitseja küsis:

„Kus mu väike kullake on?“

„Hüi, kui inetu sa oled!“ hüüdis mees ja jooksis pakku.

„Mis, inetu?“ mõtles õngitseja iseeneses ja läks vastust saamata jälle oma väikest kullakest otsima.

Tuli väikese onni ukse ette, koputas ja küsis:

„Kus mu väike kullake on?“

Ja hääl vastas seest:

„Ei ma tea su kullakesest, ent minulgi oli kullake, aga see läks viiekümne aasta eest kõrbe õnnelt raha paluma.“

„Mina see läksingi õnnelt raha paluma ja mina olen su kullake. Ava, mu väike kullake!“

„Ei ava!“ vastas hääl seest. „Mul on juba teine kullake.“

„Ava!“ hüüdis mees. „Mul on kott, põu ja taskud suuri kuld-ahvenaid täis, ma müün need ära ja ehitan kuldse lossi.“

Siis uks avati, kuid avaja polnudki õngitseja väike kullake, vaid küürus vanamoor. Avati ja löödi kohe kinni, ja vanamoor hüüdis:

„Hüi, kui inetu sa oled, ma ei tule su kuldseesse lossi!“

Ka õngitseja lausus pahaselt:

„Hüi, kui inetu sa oled, ei sa olegi mu kullake, ma ei taha sind oma lossi!“ Ja mees läks jälle otsima oma väikest kullakest.

Otsis, otsis nädala — ei leidnud. Läks viimaks kõrbe, kunni väike maja tuli. Majas magas õnn süngis rohelise kaleviteki all. Õngitseja äratas õnne ja küsis:

„Kust nüüd leian oma väikese kullakese?“

Õnn küsis:

„Kas püüdsid tiigist kalu ja ehtasid väikse maja?“

Õngitseja vastas:

„Püüdsin küll kalu, aga ei ehitanudki väikest maja. Ehitatan suure lossi.“

„Ma ei käskinud suurt lossi ehitada! Ei sa enam oma kullakest leia!“

Ja õnn haigutas, käänas teise külje ja uinus jälle rohelise kaleviteki all magama.

KODUMAA TULED.

Valge Rannatee.

Mul meeles ime tuled loitsid.
Neist helendatud punas terve ilm.
Kuldudus elusihiti otsis silm,
ja tuhat õnnepäikest eemal koitsid.

Sääl nägin sinist tuld . . . See oli hilja.
Mind saatis uinuv talveõhtu vaid.
Kesk onnikesi musti, madalaid
ta sinas üle laia lumivälja.

Mind köitis tahtmata ta veetlik jume.
Vast siiski kaugel õndsad õnnemaad.
Kuldpäikest metsad mustad varjavad
ja südaõine taevastume.

HALLASOO KOOL.

Õeldakse küll, hää olla sääl, kus pole meid. Tundsin aga siiski koha, kus oli hää mul ja kõigil mu kaaslasil.

Näen teie silmis küsimust, mu noored sõbrad, — kus võis see olla? Te loodate ehk kuulda mult miski suurepäralist, külluslikku ja toredat. Kardan teie ettekujutus on seekord eksitud. Ei, ma taltsin rääkida teile vaid Hallasoo koolist, väikesest madalast külakoolimajast suure Hallasoo ääres.

Ühel pool kadarik ja siis Hallasoo, kuhu päike õhtuti vajuks; teisel rida lainekejujulisi liivakünkaid, sini-rohelise männiku harjatud ja männiku taga lage nõmm, teisepool nõmme jälle madalik ja sääl alles rikkalikud põllud ja enam-vähem jõukamad inimeste eluasemed. Kooli läheduses leidus vaid üksikuid popsniku saune, mis harilikult kõrgemal liivamäel asusid, kuna tükk maad eemale Hallasoo veerele oli katsutud vähেকেsi põldu teha ja heinamaad kuivatada.

Kes selle kooli just sinna paika ehitanud ja mis mõttega? Küsige kadakatelt Hallasoo ääres, vast mäletavad nemad. Mina igatahes ei tea.

Mulle räägiti ainult — Hallasoo kool olla asutatud hariliku üheklassilise külakoolina. Niisugusena töötanud ta mitmed kümned aastad. Alles nüüdne koolijuhataja, isand Juhar, teinud esimesena katse päälelõunat õpetada ka neljanda õppeaasta lapsi. Aasta enne minu Hallasoole tulekut olid ses päälelõunases koolis ka juba viienda õppeaasta lapsed. Kuid see käis siiski ühele üle jõu. Pika palumise pääle saadi

viimaks luba Hallasoolle teine klass asutada ja teine õpetaja palgata. Õpilaste söögitoast tehti teine klass; söögilaud asetati sennisesse jalutusruumi; isand Juhar andis oma korterist teise toa kaasõpetajale, — ja Hallasool oligi päris „kõrgem algkool“ — kaks klassi, kuus jaoskonda, kokku seitsekümmend õpilast, kellest kõigist kaksümmend olid pärat Hallasoo äärseist onnikesist, teised kõik kaugemalt; viimastele andis õomaja Hallasoo kool (kus oli pääle teile juba tuttavate ruumide veel kaks magadistuba ja suur köök).

Et anda teile selgemat pilti elust-olust Hallasool. jutustan teile esiti oma esimesest õhtust ses koolis.

See oli hilisügisel. Tulin Hallasoolle, jättes seljataha kõik oma unistused edasiõppida, midagi suurt korda saata ja kuulsaks saada. Nägin ees ainult silmapaistmatut, rasket ja nagu mulle siis paistis, — tänuta tööd.

Voorimees, kelle linnast palkasin (linnast oli Hallasoolle umbes 60 versta, lähemasse väikesesse pooljaama vähe üle kümne) näitas mulle juba eemalt väikest maja, mis näis vaid tumeda täpina õhtuses hämaruses. Lähemale jõudes ja ühtlasi ka madalamale soo juure, ei paistnud enam maja; ta oli tiheda kuuskede reaga varjatud, mille oksad osalt üle vana hirseaia ulatasid.

Avasin pisut argsi Hallasoo kooli ukse. Pool pime koda tervitas mind esimesena. Vaatasin siin vähe ringi. Väikesel nikerdatud riivil põles tatt-nina-lamp. Paremat kätt seinal rippus hallist koduriidest kotike kirju tikandusega kahe suure riideharjaga. Natuke allpool oli kast jällegi kahe harjaga, nähtavasti saabaste puhastamiseks. Mööda põrandat läks rida õlgedest punutud matte.

Kojast läks kaks ust siseruumidesse. Üks pahemat kätt — säält kostis ühtlane mesilasvurin; säält õpiti „tükke“, arvatahvasti. Teine — otse edasi; säälpool kolistati laudadega ja pinkidega: korraldati midagi.

Väike poiss tumepruunis kuues, kriiditolmuse käisega tuli endamisi trallitades esimesest uksest. Mind nähes vaikis ta, kummardas, peatas vähekesi ja küsis siis:

„Kui te härra Juharit otsite, siis, — härra Juhar on veel linnas vihke ja raamatuid toomas.“

Ta võttis kotist harja, läks minust mööda õueuksele oma kuube puhastama. Nähes, et ma ära minna ei kavatsengi, ütles ta, tagasi tulles:

„Kui tahate härra Juharit oodata, siis, olge nii hää, — siin on valgem!“

Ta avas mulle teise ukse ja tõi mulle lihtsa puupõhjaga istme. Suur ruum oli kahe petrooleumi lambi valgustatud. Salk suuremaid tütarlapsi olid ametis kahe pika laua korraldamisega.

Suur tüse tüdruk, valge põll ees, sitsirätik ümber juuste seotud tuli mingi asjaliku käsuga kusagilt. Ta vakatas aga mind nähes, kutsus siis mõne teise oma juure, neile midagi seletades. Kõik vaatasid silmapilguks minu poole. Tüdrukul aga oli kiire: „Helga, mine sina!“ ütles ta ja läks jälle, nähtavasti kööki.

Helga oli pikk, kahvatu näoga, pika musta patsiga tüdruk. Ta naeratas vähekesi öeldes:

„Teie olete meie uus õpetaja? Paluksin palitu ära võtta; me hakkame nüüd õhtust sööma. Anni Pinder lubas teie asjad teie tuppa viia.“

Kõrvaltoast hakkas lapsi tulema ja ümber laua koguma. Mõned neist läksid kööki veel üht-teist tooma. Istusime lauda.

Kui oskaksin kirjeldada seda õhtusöögi pilti Hallasool! Kujutage omale kaht pikka lauda lihtsast värvimata puust. Aga mis valgeks olid need lauad küüritud! Piki laua äärt õpilaste teekruusid ja taldrekud; kõik valge ja puhas. Neli korrapidajat kandsid suurtes savikaussides kartuleid ja kastet ümber. Tee valamise ajaks läks neile ka Anni Pinder abiks. Teed valati nimelt väikesel laual, mis nurgas asus ja mingi ütlemata ilusa valge linaga kaetud oli. Korrapidajail olid puust kandelaudad, mis samuti väga stililised, millel nad teekruuse laualt ja lauale kandsid. Kõige selle juures täideti viisakuse nõudeid, nagu kõige paremas seltskonnas.

Siia-sinna kesk lauda olid asetatud lihtsad klaas- ja savipurgid väikestele lumivalgetele linikutele ja neis — suu-

red kirjud astrikimbud; sääl vahel üksikud väikesed kruusid tulitavate kressiõitega. —

„Viimased sügislilled!“ ütles Helga pikkamisi, nähes mu pilgu neil peatavat. „Tõime nad vaesed tuppa külma eest. Nad on meie oma istutatud, kooli aiast. Talvel paneme kannarbiku kimbud, vahest ka männioksi; kuidas juhtub, et aga laud ilus oleks!“

„See on nagu pidulaud!“ ütlesin.

„Hallasool on ikka pidu!“ vastas mulle kaunis väike valget verd poiss mu vastas (August Mets, nagu hiljem kuulsin).

Tõesti pidu. Ja pidulised — viiskümmend rõõmust, noorusest ja sõprusest õnnelikku pidulist... Pidulised olgugi mõnel lauasistujal pidusöögiks soolasilk rukkileival.

Ma märkasin kohe alguses, et meie „pidusaal“ oli kaunistatud maalidega, kunstitoodetega. Valgel lubjatud seinal oli neid suur hulk, väga korrapäraselt ja maitsekalt asetatud, küll klaasi alla kanditud, küll omatehtud puuraamides, vesivärvi- ja pliiatsitööd, — motiivid soost, männikust, nõmmest. Aug. Mets seletas:

„Paari aasta eest alles saime esimest korda värvid. Suurem osa piltidest on aga tehtud mineval kevadel. Siis oli meil kord otse kooli kaunistamise palavik. Plikad, need veel pääle selle õmblesid kõiksugu kotte ja linikuid (neile õpetas üks proua Vaare mõisast käsitööd). Kool läks kohe palju sõbralikumaks.“

Jah, sõbralik oli ta küll, see Hallasoo kool, enne kõike sõbralik, seda märkasin juba esimesel õhtul.

Pääle söögi tõsteti laudad seinale ääre. Õpilased tegid nüüd, mis kellegi meele tuli. Seda õhtutundi enne magaminekut hinnati Hallasool. Loeti, jutustati, vaieldi, lauldi ja mängiti. Seekord, märkasin ma, oodeti aga üldiselt põnevusega h-ra Juhari kojutulekut.

Viimaks ometi! Põltsid jooksid vastu suuri raamatupakke tuppa kandma.

Anni Pinder tõi sooja teed.

„Küll te võite nüüd väsinud olla, härra Juhar!“ ütles keegi.

„Mis nüüd säääl väsinud olla. Hää et viimati koju sain. Küüdimehel juhtus nii halb hobune olema, et jää kas või teele.“ Viige igatahes need raamatud nüüd klassi; eks homme näeme, mis säääl on.“

Mind tervitas härra Juhar sõbralikult; ta olla omale ammu abilist oodanud. Härra Juhari toas rääkisime veel kaua oma tulevase töö üle. See oli väike kitsas toake, aga kaunistatud, sõbralikuks tehtud oli seegi väike nurk Hallasool. Ja kui säääl suurtes tubades nii palju oli märgata õpetaja juhatavat kätt, siis olid õpilaste harjumata, kuid hädsoovivad käed siia nii mõne tarvilise ja ilustava asjakese septsenud. iseäranis võis seda väikestest tüdrukutest öelda.

„Te olete kaua elanud Hallasool?“

„Jah, kaheksa aastat.“

„Ja teil ei ole olnud igav?“

„Ei, Hallasool ei hakka kellelgi igav. Oleksid siin inimesel kümmed käed, kõigile jatkuks tööd — ja kümme pääd... ja kümme südant.“

Ja tõesti, ei olnud igav mulgi ses väikeses koolis. Soojuse ja tänutundega meelisklen aastaid, mis säääl elatud.

Neist aastaist oleks mul nii palju jutustada teile, mu noored sõbrad, ja ma olen rõõmus, et „Vikerkaar“ mulle selleks nii mõnusa võimaluse pakub.

Teile, vikerlased, kes tundute mulle samuti hääde sõpradena, nagu olid omal ajal hallasoolased, — tahan kirjeldada meie ajakirjas Hallasoo kooli elu ja püüdeid, ses järjekorras, nagu üks või teine asi mulle juhtub just meele tulema. Vast lubate mulle jutustada ka mõnda teaduse vallast, nii nagu seda käsitati Hallasool.

Ka hallasoolaste häist raamatuist ei tahaks ma vaikides mööda minna. Järgmises numbris juba lubate ehk mulle jutustada, kuidas tekkis Hallasoo see väike raamatukogu.

Hallasoolastest rääkides tahaksin veel näidata teile, noored sõbrad, kes teil nii palju veel elu- ja töövõimalust ees,

kui suurt ilu, rõõmu, korralikkust ja rikkalikku enesearendamistööd võib mahutada nii lihtsasse, vaesesse ja viletsasse ümbruskonda, nagu seda oli külakool suure Hallasoo ääres.

Üna nukk.

TORMID.

Sõber Mait.

Tuul ulus hirmsalt väljas
meil õhtul akna all;
kord nuttis ta, kord kaebas,
et kodu pole tal.

Ju pirne oli väljas,
tuul hirmsalt möllas veel.
Meil, lastel, tundus nõnda,
kui üksi kaugel teel . . .

Taat istus sāngi serval
ja piipu kohendas
ja väike Juku kõrval
ta juttu kuulatas.

Taat rääkis meile kaua,
kuis kaugel meist on veel
kõik elu tormid valjud,
mis ootamas on eel.

„Vikerkaar“

noorte kirjanduslik kuukiri on

„Noorsoo kirjavara“

raamatute eri seeria „Noorte jutukirjastiku“ perioodiline väljaanne. Ta säeb omale ülesandeks pakkuda lugejaile pääasjalikult hääd ja huwitawat **jutukirjandust**. Ajakirja kaastööliseks on palutud paremad Eesti kirjanikud. Ka on kavatsetud tõlkida kindla valikuga võõrast noorte jutukirjandust.

Pääle jutukirjanduse, millele ajakirjas kõige rohkem ruumi antakse, püüab

„Vikerkaar“

esineda ka **teaduslike** artikkelitega, mille teemad valitud noorte huvi piirkonnast ja milles käsitus populaarne ja huvitav. Rohkesti ruumi antakse ka kaugete maade looduse- ja eluning reisikirjeldustele.

Samuti suurt tähelepanu kavatseb

„Vikerkaar“

pühendada ka noorsoo **näitekirjandusele**, lüüri-
listele luuletustele ja noorsoo kirjanduse
arwustustele.

„Vikerkaar“

on kaunistatud paremate Eesti kunstnikkude joonistustega.

„Vikerkaar“

tahab oma ümber koondada üheks vikerlaste pereks kirjandusest huvitatud noorsoo ja noor-tele kaasatundvad täiskasvanud—kasvatajad, kirjanikud, teadusmehed.

Tänuga võetakse „Vikerkaarele“ vastu kõik-sugu kaastööd, eriti just noorte omi jutukesi, luuletusi, joonistusi, arvu-, ruudu- ja pildimõista-tusi j. n. e.

„Vikerkaar“ maksab aastas postiga 300 marka, poolaastas 150 mk. Üksik nr. 25 mk.— jaanuari ja veebruari kuus puudujäänud numbrid annab „Vikerkaar“ aasta jooksul kogunumbritena tagajärele.

„Vikerkaare“ väljaandjaks on

K.-ü. „Kool“, Tallinnas,

kelle poole tellimiste ja muude tallituse puutu-vate asjadega palutakse pöörduda.

„Vikerkaare“ toimetus asub **Tallinnas, Suur-Tartu maanteel, Nr. 44.** Toime-taja kõnetund kella 1—2-ni e. l. Telefon 11-29.

K.-ü. „Kool“, Tallinnas.

1928